LIETUVOS RESPUBLIKOS ĮMONIŲ Į S T A T Y M A S

1990 m. gegužės 8 d. Nr. I-196
Vilnius

I SKIRSNIS BENDRIEJI NUOSTATAI

1 straipsnis. Įmonių įstatymo tikslai

Šis įstatymas nustato subjektus, turinčius teisę savo firmos vardu užsiimti nuolatine komercine-ūkine veikla Lietuvos Respublikoje, jų steigimo ir veiklos teisinius pagrindus.

Atskirų, nurodytų šio įstatymo 6 straipsnyje, rūšių įmonių steigimas, jų teisinis statusas, veikla, likvidavimas ir reorganizavimas reglamentuojamas atitinkamais įstatymais.

Šis įstatymas netaikomas fiziniams ir juridiniams asmenims, užsiimantiems nekomercine veikla (veikla, kuria nesiekiama pelno). Nepelno įmonių steigimą, likvidavimą, reorganizavimą, veiklą reglamentuoja Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas ir šių įmonių įstatai.

2 straipsnis. Įmonė

Įmonė yra savo firmos vardą turintis ūkinis vienetas, įsteigtas įstatymų nustatyta tvarka tam tikrai komercinei-ūkinei veiklai. Įmonę sudaro medžiaginių-daiktinių, finansinių ir nematerialių aktyvų, jos teisių ir pareigų kompleksas.

Įmonė, kaip teisės subjektas (įmonininkas), gali turėti juridinio asmens teises arba veikti kaip fizinis asmuo.

3 straipsnis. Įmonininkas

Įmonininkas yra fizinis arba juridinis asmuo, taip pat į bendrovę (bendriją) susijungę keli fiziniai ar juridiniai asmenys, kurie nuosavybės teise valdo, naudoja ir disponuoja įmonės turtu, organizuoja įmonės ūkinę ir finansinę veiklą.

Nuosavybės teisę į įmonę įmonininkas įgyja įmonės steigimo, pirkimo-pardavimo arba kitokių civilinių sandorių pagrindu.

Jeigu įmonė nuosavybės teise priklauso Lietuvos Respublikai, įmonininko funkcijas atlieka įmonės valdymo organai.

Jeigu įmonė išnuomojama, tai nuomos sutarties galiojimo laikotarpiui įmonininko teises turi nuomininkas.

4 straipsnis. Įmonės valdymas

Įmonės valdymo organų sistemą, jų sudarymo tvarką ir kompetenciją nustato atitinkamos rūšies įmonių veiklą reglamentuojantis įstatymas, įmonės įstatai ir kiti įmonės steigimo dokumentai.

5 straipsnis. Darbo santykiai įmonėje

Darbo santykiai įmonėje gali būti grindžiami samdos sutartimi arba naryste ūkinėje bendrijoje.

Darbo santykius, atsiradusius samdos sutarties pagrindu, reguliuoja samdos sutartis ir Lietuvos Respublikos darbo įstatymai, kurie nustato visų rūšių įmonių darbuotojams darbo užmokesčio, darbo ir poilsio laiko režimo ir trukmės, higienos ir darbo apsaugos minimalius reikalavimus.

Santykius, pagrįstus naryste ūkinėje bendrijoje, reguliuoja įmonės steigimo dokumentai.

II SKIRSNIS

ĮMONIŲ RŪŠYS

6 straipsnis. Įmonių rūšys

Lietuvos Respublikoje gali veikti šios įmonės:

1) individualios (personalinės);
2) tikrosios ūkinės bendrijos;
3) komanditinės (pasitikėjimo) ūkinės bendrijos;
4) akcinės ir uždarosios akcinės bendrovės;
5) valstybinės (vietos savivaldybės) įmonės;

7 straipsnis. Individuali (personalinė) įmonė

Individuali (personalinė) įmonė nuosavybės teise priklauso fiziniam asmeniui ar keliems fiziniams asmenims bendrosios jungtinės nuosavybės teise. Individualią (personalinę) įmonę nuosavybės teise gali turėti taip pat ir negamybinės organizacijos, turinčios juridinio asmens teises. Individuali (personalinė) įmonė neturi juridinio asmens teisių, jos turtas neatskirtas nuo įmonininko turto. Pagal įmonės prievoles įmonininkas atsako visu savo turtu.

Individuali (personalinė) įmonė privalo turėti firmos vardą, kuriame įvardijamas jos savininkas.

Individualios (personalinės) įmonės steigimą, likvidavimą ir veiklą taip pat reglamentuoja ir Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas bei kiti įstatymai.

Negamybinių organizacijų individualioms (personalinėms) įmonėms jų steigėjo prašymu Lietuvos Respublikos Vyriausybė gali suteikti juridinio asmens teises. Tokioms įmonėms taikomi įstatymai, reguliuojantys valstybinių įmonių veiklą.

8 straipsnis. Tikroji ūkinė bendrija

Tikroji ūkinė bendrija yra visiškos turtinės atsakomybės įmonė, įsteigta bendrosios jungtinės veiklos sutartimi apjungus kelių fizinių ar juridinių asmenų turtą į bendrąją dalinę nuosavybę komercinei-ūkinei veiklai su bendru firmos vardu. Tikroji ūkinė bendrija neturi juridinio asmens teisių, jos turtas neatskirtas nuo bendrijos narių turto. Pagal tikrosios ūkinės bendrijos prievoles jos nariai atsako solidariai visu savo turtu. Tikroji ūkinė bendrija neatsako pagal savo narių prievoles, nesusijusias su bendrijos veikla.

Tikrosios ūkinės bendrijos turi firmos vardą, kuriame turi būti įvardytas bent vienas jos savininkų.

Tikrosios ūkinės bendrijos steigimą, likvidavimą ir veiklą be šio įstatymo reglamentuoja Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, Lietuvos Respublikos ūkinių bendrijų įstatymas bei bendrosios jungtinės veiklos sutartis, kuria steigiama tikroji ūkinė bendrija.

9 straipsnis. Komanditinė (pasitikėjimo) ūkinė bendrija

Komanditinę (pasitikėjimo) ūkinę bendriją sudaro bendros firmos vardu veikiantys tikrieji nariai ir nariai komanditoriai, kuriems įmonės turtas priklauso bendrosios dalinės nuosavybės teise. Komanditinė (pasitikėjimo) ūkinė bendrija nėra juridinis asmuo, jos turtas neatskirtas nuo bendrijos tikrųjų narių turto. Pagal komanditinės (pasitikėjimo) ūkinės bendrijos prievoles jos tikrieji nariai solidariai atsako visu savo turtu, o nariai komanditoriai - tik ta savo turto dalimi, kurią pagal sutartį yra perdavę bendrai komanditinės (pasitikėjimo) ūkinės bendrijos veiklai. Komanditinė (pasitikėjimo) ūkinė bendrija neatsako pagal savo narių prievoles, nesusijusias su bendrijos veikla. Komanditinės (pasitikėjimo) ūkinės bendrijos nariais gali būti fiziniai ar juridiniai asmenys. Komanditinėje (pasitikėjimo) ūkinėje bendrijoje turi būti bent vienas tikrasis narys ir bent vienas narys komanditorius. Komanditinė (pasitikėjimo) ūkinė bendrija privalo turėti firmos vardą, kuriame įvardijamas bent vienas tikrasis bendrijos narys.

Komanditinės (pasitikėjimo) ūkinės bendrijos steigimą, likvidavimą ir veiklą be šio įstatymo reglamentuoja Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, Lietuvos Respublikos ūkinių bendrijų

įstatymas bei bendrosios jungtinės veiklos sutartis, kuria steigiama komanditinė (pasitikėjimo) ūkinė bendrija.

10 straipsnis. Akcinė bendrovė ir uždaroji akcinė bendrovė

Akcinė bendrovė ir uždaroji akcinė bendrovė yra ribotos turtinės atsakomybės įmonės, turinčios juridinio asmens teises, kurių kapitalas padalytas į akcijas. Akcinis kapitalas nuosavybės teise priklauso akcinei bendrovei ar uždarajai akcinei bendrovei kaip juridiniam asmeniui.

Akcininkai yra bendrovės nariai, kuriais tampama įstatymų nustatyta tvarka įsigijus akcinės bendrovės ar uždarosios akcinės bendrovės akcijas. Akcininkais gali būti fiziniai asmenys, juridiniai asmenys ir valstybė, kuriai atstovauja atitinkamas valstybės organas. Akcininkai turi nuosavybės teisę į akcijas. Uždarosios akcinės bendrovės akcijų cirkuliacijos sfera yra uždara. Akcinės bendrovės ar uždarosios akcinės bendrovės steigimą, likvidavimą, veiklą, santykius su akcininkais, kreditoriais bei kitus santykius, susijusius su bendrovės veikla, taip pat reglamentuoja ir Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas bei nustatyta tvarka patvirtinti bei įregistruoti atskiros akcinės bendrovės ar uždarosios akcinės bendrovės įstatai.

11 straipsnis. Valstybinė įmonė

Valstybinė įmonė valstybinės nuosavybės teise priklauso Lietuvos valstybei arba vietos savivaldybei, turi juridinio asmens teises, yra ribotos turtinės atsakomybės. Valstybė (vietos savivaldybė) neatsako pagal įmonės prievoles, įmonė neatsako pagal valstybės (vietos savivaldybės) prievoles.

Valstybinių įmonių steigimą, veiklą, likvidavimą ir reorganizavimą taip pat reglamentuoja ir Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, Lietuvos Respublikos valstybinių įmonių įstatymas bei įstatymų nustatyta tvarka patvirtinti ir įregistruoti atskiros valstybinės įmonės įstatai.

III SKIRSNIS
ĮMONIŲ ŪKINĖS VEIKLOS PAGRINDAI

12 straipsnis. Įmonės veiklos sfera

Įmonė turi teisę užsiimti bet kokia komercine-ūkine ar kitokia veikla, nesuvaržyta šiuo ar kitais įstatymais, įmonės įstatais, jos steigimo sutartimi ar kitais įmonės steigimo dokumentais arba kitaip neuždrausta.

13 straipsnis. Licenzijų išdavimas

Be Lietuvos Vyriausybės ar jos pavedimu kito organo išduoto leidimo (licenzijos) draudžiama:

žvalgyti ir eksploatuoti naudingųjų iškasenų telkinius;

eksploatuoti gamtinius išteklius;

taisyti sportinius ir medžioklinius ginklus;

gaminti ir realizuoti vaistinius preparatus ir chemines medžiagas;

auginti ir realizuoti kultūras, kuriose yra narkotinių, stipriai veikiančių ir nuodingųjų medžiagų;

gaminti alų ir nespirituotą vyną;

užsiimti gydymo ir higienos praktika;

užsiimti veterinarine praktika;

užsiimti teisininko praktika, jei ko kita nenustato įstatymai;

steigti mokymo įstaigas;

steigti ir laikyti lošimo namus, organizuoti lošimus.

Tik valstybinėms įmonėms leidžiama:

gaminti ir realizuoti narkotines, stipriai veikiančias ir nuodingąsias medžiagas;

gaminti vyno, likerio ir kitus degtinės gaminius;

gaminti tabako gaminius;

gaminti ginklus, sprogmenis;

gydyti ligonius, sergančius pavojingomis ir ypač pavojingomis infekcinėmis, tarp jų ir venerinėmis bei užkrečiamomis odos ligomis, agresyviomis psichinių ligų formomis;

gydyti gyvulius, sergančius ypač pavojingomis ligomis.

Kitų valstybių fiziniai ir juridiniai asmenys bet kuriai veiklai Lietuvos Respublikos teritorijoje turi gauti Lietuvos Vyriausybės leidimą. Šio leidimo nereikia kitų valstybių fiziniams ir juridiniams asmenims, norintiems įsigyti akcinės ar uždarosios akcinės bendrovės, valstybinės-akcinės įmonės akcijų.

Leidimas (licenzija) užsiimti ūkine veikla turi būti išduotas ne vėliau kaip per 30 dienų nuo pareiškimo gavimo dienos. Jeigu atsisakoma išduoti leidimą (licenziją), per tą patį laiko tarpą pareiškėjui turi būti duotas motyvuotas atsakymas. Atsisakymas išduoti licenziją negali būti grindžiamas įmonės veiklos netikslingumu.

14 straipsnis. Įmonių santykiai su valstybės organais

Įmonės veikia savarankiškai, joms neprivalomos valstybinės valdžios ar valdymo organų užduotys. Valstybės organai neturi teisės tvarkyti įmonių reikalų ar administraciniais metodais reguliuoti jų ūkinę veiklą, išskyrus atvejus, kai įstatymų nustatyta tvarka įmonei už teisės pažeidimus taikomas specialus priežiūros režimas ar bankroto bei kitais įstatymų nustatytais atvejais skiriamas įmonės likvidatorius.

Visos įmonės turi vienodas teisines-ekonomines ūkininkavimo sąlygas.

Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos nutarimu paskelbus ypatingąją padėtį ar tam tikrą teritoriją - nelaimės rajonu, įmonės privalo vykdyti Lietuvos Respublikos Vyriausybės arba vietos savivaldybės organo nurodymus. Įmonė gali gauti valstybės centralizuota tvarka skiriamų (parduodamų) finansinių, medžiaginių ir kitokių vertybių už valstybės patvirtintą arba sutartinę kainą ir už įmonės prisiimamus atitinkamus sutartinius įsipareigojimus valstybės (vietos savivaldybės) organui.

15 straipsnis. Įmonių veiklos kontrolė

Įmonė privaloma tvarka veda apskaitą , apie kurią pagal Lietuvos Respublikos įstatymus valstybės organams teikia informaciją įmonių apmokestinimo ir buhalterinės-finansinės apskaitos reikmėms. Įmonė turi teisę laikyti paslaptyje dokumentus apie savo komercinę veiklą.

Įmonių veiklos tikrinimas ir revizija leidžiama tik Lietuvos Respublikos įstatymų numatytais atvejais.

16 straipsnis. Atsakomybė už įmonių įstatymų pažeidimus

Už šio ar kitų įstatymų, reguliuojančių įmonių steigimą ar jų veiklą, pažeidimą įmonės (įmonininkai) ir įmonių administracijos pareigūnai įstatymų nustatyta tvarka gali būti traukiami teisinėn atsakomybėn.

IV SKIRSNIS
ĮMONIŲ STEIGIMAS IR JŲ VEIKLOS NUTRAUKIMAS

17 straipsnis.Įmonės steigėjas

Įmonės steigėju gali būti fizinis ar juridinis asmuo, valstybė (vietos savivaldybė), atstovaujama savo organų arba steigiamos įmonės direkcijos.

Įmonę gali steigti vienas arba keli steigėjai.

18 straipsnis. Įmonės steigimo tvarka

Įmonės steigimo tvarką nustato šis ir kiti norminiai aktai, reglamentuojantys atskirų rūšių įmonių steigimą.

19 straipsnis. Įmonės steigimo dokumentai

Įmonės steigimo dokumentai yra įmonės įstatai, leidimas (licenzija) užsiimti tam tikros rūšies ūkine veikla ir kvalifikacijos atestatas, žemės sklypo suteikimo aktas, jei pagal šį ar kitus įstatymus tokie dokumentai reikalingi, ir savivaldybės leidimas užsiimti ūkine veikla, jei jos teritorijoje numatoma steigti įmonę Lietuvos Valstybės biudžeto lėšomis. Atskirų rūšių įmonių steigimo dokumentai taip pat yra ir įmonės steigimo, bendrosios jungtinės veiklos ar nuomos sutartis. Atskirais įstatymais gali būti nustatomi ir kiti įmonės steigimo dokumentai.

Įmonės steigimo dokumentų turinį ir formą nustato norminiai aktai, reglamentuojantys atskirų rūšių įmonių steigimą.

20 straipsnis. Vietos savivaldybės leidimas užsiimti ūkine veikla

Vietos savivaldybės leidimas užsiimti ūkine veikla reikalingas tik tada, kai įmonė steigiama iš Lietuvos Valstybės biudžeto lėšų ir registruojama Lietuvos Respublikos ekonomikos ministerijoje. Kitais atvejais vietos savivaldybės organo įmonės(įmonės steigimo sutarties ar jos įstatų) įregistravimas prilygsta leidimui užsiimti ūkine veikla.

Leidimą užsiimti ūkine veikla išduoda vietos savivaldybės organas, gavęs visus įmonės steigimo dokumentus.

Leidime užsiimti ūkine veikla gali būti nurodytas įmonės veikimo terminas.

Savivaldybės organas gali neleisti užsiimti ūkine veikla:

1) jeigu įmonės įsteigimas darytų žalą gyventojų sveikatai ar gamtinei aplinkai;

2) jeigu steigiamos įmonės įstatai ar kiti steigimo dokumentai neatitinka įstatymų;

3) kitais įstatymų nustatytais atvejais.

Savivaldybės organas privalo per 15 dienų po įmonės steigimo dokumentų įteikimo išnagrinėti leidimo užsiimti ūkine veikla klausimą ir apie savo sprendimą per 3 dienas raštu pranešti įmonės steigėjui.

Jeigu yra aplinkybės, nustatytos šio straipsnio 4 dalyje, savivaldybės organas gali išduoti sąlyginį leidimą ūkinei veiklai ir nustatyti terminą, per kurį steigėjas ar įmonė privalo pašalinti aplinkybes, trukdančias išduoti leidimą. Jeigu šie reikalavimai neįvykdomi, savivaldybės organas turi teisę atšaukti sąlyginį leidimą užsiimti ūkine veikla.

Savivaldybės organas gali atšaukti leidimą užsiimti ūkine veikla, jeigu vėliau paaiškėja šio straipsnio 4 dalyje nustatytos aplinkybės. Apie leidimo atšaukimą savivaldybės organas raštu praneša įmonininkui, įmonės administracijai ir valstybės organams, kontroliuojantiems įmonių ūkinę ir komercinę veiklą.

Jeigu įmonininkas, gavęs leidimą užsiimti ūkine veikla, per 1 metus įmonės neįregistruoja, leidimas nustoja galios.

Savivaldybės organo atsisakymą duoti leidimą arba sprendimą atšaukti leidimą užsiimti ūkine veikla ar išduoti sąlyginį leidimą įmonės steigėjas ne vėliau kaip per 30 dienų po savivaldybės organo sprendimo įteikimo dienos gali užginčyti teismine tvarka.

21 straipsnis. Įmonės registravimas ir perregistravimas

Kiekviena įmonė, prieš pradėdama ūkinę veiklą, privaloma tvarka įregistruojama. Neįregistruotos įmonės veikla draudžiama. Įmonininkų pajamas, gautas iš neįregistruotos įmonės veiklos, Lietuvos Respublikos finansų ministerijos organai per teismą išieško į biudžetą.

Įmonė laikoma įsteigta nuo jos įregistravimo dienos. Įmones registruoja aukštesniosios pakopos savivaldybės organas, o iš valstybės lėšų steigiamas įmones - Lietuvos Respublikos ekonomikos ministerija ar jos pavedimu kitas valstybės organas.

Įmonių registravimą reglamentuoja Lietuvos Respublikos rejestro įstatymas.

Įmonės registravimui pateikiami šie dokumentai:

1) steigėjo ar steigėjų pareiškimas įregistruoti įmonę, nurodant jame duomenis, reikalingus įtraukti į rejestrą;

2) tinkamai įforminti įmonės steigimo dokumentai;

3) pažyma apie valstybės mokesčių sumokėjimą.

Sprendimas įregistruoti arba atsisakyti įregistruoti įmonę turi būti priimtas ne vėliau kaip per 15 dienų nuo visų dokumentų, nurodytų šio straipsnio 4 dalyje, įteikimo. Apie įmonės įregistravimą rejestro tvarkytojas skelbia vietos ir Respublikos spaudoje.

Tais atvejais, kai įmonės (įmonės steigimo sutarties ar jos įstatų) registravimas prilygsta leidimui ją steigti, taikomas šio įstatymo 20 straipsnis.

Jeigu įmonės steigimo dokumentai keičiami ar papildomi, įmonė perregistruojama pagal šio straipsnio reikalavimus. Įmonė taip pat turi būti perregistruojama, jei ji įstatymų nustatyta tvarka parduodama, išnuomojama ar kitaip perleidžiama kitiems fiziniams, juridiniams asmenims ar valstybei.

22 straipsnis. Atsisakymas įregistruoti ar perregistruoti įmonę

Atsisakyti įregistruoti įmonę galima, jeigu nepateikti šio įstatymo 21 straipsnyje nustatyti dokumentai arba šie dokumentai neatitinka įstatymo nustatytų reikalavimų. Atsisakymas įregistruoti įmonę kitokiais motyvais yra neteisėtas. Apie sprendimą įmonės neįregistruoti atitinkamas organas per 3 dienas privalo raštu pranešti įmonės steigėjui.

Atsisakymas įregistruoti įmonę gali būti užginčytas teismine tvarka. Įmonės steigėjas per teismą gali išieškoti nuostolius, atsiradusius dėl neteisėto atsisakymo įregistruoti įmonę.

Tais atvejais, kai įmonės (įmonės steigimo sutarties arba įstatų) registravimas prilygsta leidimui užsiimti ūkine veikla,

ginčai dėl registravimo nagrinėjami pagal šio įstatymo 20straipsnį.

Šiame straipsnyje išdėstytos taisyklės taikomos taip pat ir įmonių perregistravimui.

23 straipsnis. Įmonės likvidavimas ir reorganizavimas

Įmonės likvidavimo pagrindu gali būti:

1) įmonės savininko sprendimas nutraukti įmonės veiklą;

2) teismo sprendimu pripažinus įmonę neišsigalinčia atsiskaityti pagal savo prievoles;

3) valstybės organų priimtas sprendimas atšaukti įmonės registravimą už teisės pažeidimus, nustatytus Lietuvos Respublikos įstatymų.

Organas, priėmęs sprendimą nutraukti įmonės veiklą, paskiria įmonės likvidatorių arba įpareigoja tai padaryti įmonės steigėją. Paskyrus likvidatorių, įmonė įgyja likviduojamos įmonės statusą: įmonės organai netenka savo įgaliojimų, įmonės organo funkcijas atlieka įmonės likvidatorius, įmonė gali sudaryti tik tokius sandorius, kurie neprieštarauja likviduojamos įmonės veiklą reglamentuojantiems įstatymams. Likviduojama įmonė turi būti perregistruojama.

Įmonės likvidavimo tvarką ir teisines pasekmes taip pat reglamentuoja ir Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, Lietuvos Respublikos bankroto įstatymas, kiti įstatyminiai aktai bei įmonės steigimo dokumentai.

Įmonės gali būti reorganizuojamos: joms susijungus į gamybinius susivienijimus ir asociacijas, prisijungus prie kitų įmonių, susivienijimų, pasidalijus į kelias įmones. Įmonių reorganizavimo tvarką ir pasekmes nustato Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, Lietuvos Respublikos antimonopolinis ir susivienijimų įstatymas, kiti įstatyminiai aktai ir įmonės įstatai bei kiti įmonės steigimo dokumentai.

Įmonę likvidavus arba reorganizavus daromi atitinkami įrašai įmonių registravimo rejestre. Apie tai skelbiama vietos ir Respublikos spaudoje.

24 straipsnis. Įmonės filialai ir atstovybės

Įmonės gali steigti savo filialus ir atstovybes. Įmonės filialai ir atstovybės veikia pagal įmonės įgaliojimą. Įmonės filialui steigti taikomos įmonių steigimo ir registravimo taisyklės.

Įmonių atstovybių steigimą reguliuoja specialus Lietuvos Respublikos įstatymas.

LIETUVOS RESPUBLIKOS
AUKŠČIAUSIOSIOS TARYBOS PIRMININKAS V. LANDSBERGIS